

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.32782/klj-2022-1.04>**МЕТОДИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ****Кікалішвілі Марія Вікторівна,**

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права та кримінології

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0000-0002-3142-942X

Стаття присвячена розгляду методів індивідуальної профілактики злочинів. У статті встановлені різні наукові підходи до визначення терміна «індивідуальна профілактика», а також відзначено, що грамотно побудована профілактика сприяє підвищенню правосвідомості населення та належному правовому вихованню молоді, яка з раннього віку розуміє те, що неприпустимо вдаватися до злочинних дій.

Автором розкривається сутність поняття «індивідуальна профілактика» та відзначені всі основні аспекти, пов'язані з нею. Зауважується, що індивідуальна профілактика корупційної злочинності проводиться в специфічних умовах корупційного середовища.

У статті звертається увага, що в контексті індивідуальної профілактики злочинності, в тому числі й корупційної, вкрай актуальним постає питання щодо методів, завдяки яким реалізуються індивідуально-профілактичні дії. На сучасному етапі розвитку кримінологічної науки прийнято виокремлювати такі методи індивідуально-профілактичних дій, як метод переконання, метод допомоги та метод примусу. У статті відзначені основні моменти, пов'язані з кожним із зазначених методів, а також зауважено, наскільки перелічені методи дієздатні в специфічних умовах боротьби з корупційною злочинністю.

Як підсумок визначено, що індивідуальна профілактика злочинності, в тому числі корупційної, є складним видом діяльності, адже така діяльність завжди пов'язана з конкретною людиною та зі всіма їй властивими особливостями. Виходячи із цього, домогтися реального результату від індивідуально-профілактичних дій можна за умови планомірного та системного використання всіх можливих засобів та методів профілактичної діяльності.

Ключові слова: індивідуальна профілактика, корупційна злочинність, методи, запобігання злочинності, правосвідомість, вплив.

Kikalishvili Mariia. Methods of Individual Prevention Corruption Crimes

The article is devoted to consideration the methods of individual prevention of corruption crimes.

Different scientific approaches to the definition of "individual prevention" are established in the article, and it is also noted that well-constructed prevention contributes to the increase of legal awareness of the population and proper legal education of young people, who from an early age understand that it is unacceptable to allow criminal actions.

The author explains the essence of the concept of "individual prevention" and notes all the main aspects related to it. It is noted that individual prevention of corruption crime is carried out in specific conditions of corruption environment.

In the article the attention is drawn to the fact that in the context of individual prevention of crime, including corruption, the question concerning the methods of individual preventive actions is very actual. At the present stage of criminological science development it is accepted to allocate such methods of individual-preventive actions, as a method of persuasion, a method of the help and a method of enforcement. In the article it is marked how much in specific conditions the listed methods are capable of struggle against corruption criminality.

As a result, it has been determined that individual crime prevention, including corruption prevention, is a complex type of activity, as this activity is always related to a specific person and characteristics of such a person. On this basis, it is possible to achieve real results from individual and preventive actions if all possible means and methods of preventive activity are used systematically.

Key words: individual prevention, corruption, methods, crime prevention, legal consciousness, impact.

Сучасний науковий світ поступово дійшов думки, що дієва політика протидії корупційній злочинності можлива лише за умови поєднання всіх заходів антикорупційного спрямування. Ефективний результат у боротьбі з корупційними проявами буде досягнутий за комплексного та неухильного використання профілактичних, правоохоронних та караючих засобів.

У разі безумовної необхідності використання всіх наявних засобів боротьби із корупційною злочинністю в сукупності найбільш дієвою з них визнається профілактична діяльність. Подібне виведення на перший план серед усіх можливих засобів боротьби з корупційною злочинністю саме профілактики вкрай вдало пояснив у своїй роботі О.М. Бандурка. Відповідно до уявлень автора будь-яку злочинність можна порівняти із хворобою (тільки не людського організму, а соціуму), яку аж куди легше упередити на початкових стадіях та не допустити її розвитку, ніж пізніше боротися зі шкідливими наслідками та проводити важке й не завжди успішне лікування [1, с. 115]. Цілком природно, що злочинність значно простіше попередити, аніж потім з нею боротися. Дії з відзначеного попередження значно краще сприймаються з боку громадськості, адже кожен член суспільства розуміє важливість попереджувальних дій для свого майбутнього.

Грамотно побудована профілактика сприяє підвищенню правосвідомості населення та належному правовому вихованню молоді, яка з раннього віку розуміє той факт, що неприпустимо вдаватися до злочинних дій. Здається очевидним, що профілактичні дії, спрямовані на запобігання злочинності, актуальні для будь-якого виду злочинів, але особливої актуальності останнім часом вони набули саме у контексті боротьби з корупцією. Підвищена актуальність профілактичних дій у боротьбі з корупцією пояснюється тим, що сучасне українське суспільство відчуває певний занепад морально-етичних принципів, через що корупційні діяння

сприймаються населенням досить байдуже і не викликають необхідного рівня обурення. Такими темпами корупція зовсім скоро стане невід'ємною складовою частиною загальнонаціонального менталітету України та буде посідати провідне місце в суспільному сумлінні.

Профілактику корупційної злочинності можна поділити на два різновиди: колективну та індивідуальну. У рамках цього наукового дослідження ми будемо розбирати саме індивідуальну профілактику корупційної злочинності, адже така профілактика видається більш дієвою в контексті протидії корупційним проявам через виявлення та безпосередній вплив на особу, від якої насамперед можна очікувати скоєння злочину.

Актуальність цього дослідження полягає в тому, що сучасні наукові українські кола не мають чіткого розуміння всіх істотних моментів, пов'язаних з індивідуальною профілактикою конкретно корупційних злочинів, тим паче майже не досліджені методи, завдяки яким реалізується індивідуальна профілактика. При цьому розуміння та вдале застосування індивідуальної профілактики є вкрай важливим для якісного викорінення корупції, без чого неможливий подальший розвиток нашої держави як заможної та успішної. Природно, що й ніякої євроінтеграції Україні не побачити, якщо наша держава не позбавиться шкідливого явища корупції чи хоча б не зведе його до мінімуму. Все перелічене яскраво демонструє необхідність якісно нових наукових досліджень у сфері індивідуальної профілактики злочинності загалом та корупційної зокрема.

Серед учених, які присвячували свої праці дослідженню різних питань щодо профілактики злочинних проявів, окремо слід виокремити таких, як: М.І. Мельник, О.М. Бандурка, О.М. Джужа, В.Н. Кудрявцев, П.В. Цимбал, О.М. Костенко, В.В. Голіна, А.П. Закалюк та ін.

Метою статті є дослідження та кримінологічна характеристика індивідуальної профілактики корупційних злочинів, а також визначення з тим, які методи

характерні для індивідуальної профілактики корупційних злочинів. Задля досягнення поставленої мети висунуто таке завдання: навести різні наукові погляди до дефініції «індивідуальна профілактика», дослідити та проаналізувати всі основоположні елементи, що стосуються індивідуальної профілактики злочинності загалом та корупційної зокрема, окремо наголосити на методах, характерних для індивідуальної профілактики корупційних злочинів, та зробити висновок, наскільки зазначені методи життєздатні в специфічних умовах протидії корупції.

Переходячи до викладення основного матеріалу, насамперед визначимося із тим, що саме являє собою дефініція «індивідуальна профілактика».

О.М. Джужа визначає індивідуальну профілактику як своєчасний вплив на тих осіб, від яких першочергово надходить загроза ймовірності вчинення злочину. У цьому разі йдеться про чітку дію уповноважених органів на конкретну особу та її оточення після появи сигналу щодо можливої криміналізації зазначеної особи. За такого підходу до визначення індивідуальної профілактики об'єктом профілактичних дій визнається певна людина та її спосіб життя, який свідчить про можливість вдатися до злочинних дій [9].

Цікаво, що у наведеному підході до визначення індивідуальної профілактики можливість застосування такої профілактики зумовлена обов'язковим проявом з боку особи злочинної поведінки, на яку необхідна спеціальна реакція. Тобто до прояву антисоціальної поведінки з боку конкретного суб'єкта ні про яку профілактику не може йтися. Зазначений аспект є одним із головних критеріїв розмежування наукових поглядів на визначення індивідуальної профілактики.

Так, інша частина науковців вважає, що під індивідуальною профілактикою слід розуміти певний комплекс специфічних дій державних органів, у тому числі правоохоронних органів або громадських організацій, з виявлення осіб, від яких очікується злочинне діяння з подальшим

позитивним впливом на виявлену особу з метою корегування її свідомості на краще [5, с. 118].

У першому випадку увага акцентується на тому, що індивідуальна профілактика – це своєчасний вплив на особу можливого злочинця, в другому – під індивідуальною профілактикою вже розуміється конкретний набір дій з виявлення зазначеної вище особи. Виходить, що прихильники першого визначення обстоюють необхідність початку індивідуальної профілактики лише після надходження з якогось джерела інформації про особу, стосовно якої необхідно провести антикриміногенні дії, а прихильники другого визначення окремо наголошують на необхідності діяльності уповноважених органів з виявлення подібних осіб самотужки без очікування якихось сигналів. На наш погляд, другий підхід до визначення індивідуальної профілактики є трохи ширшим та більше відповідає загальній суті існування цього кримінологічного інституту. Визначення індивідуальної профілактики, як його надає О.М. Джужа, більше характерне не для профілактичних дій індивідуального характеру як таких, а для поняття попередження злочину.

Хоча, втім, обидва визначення наголошують на головній особливості індивідуальної профілактики – попередженні злочинного діяння як такого та попередженні формування з конкретної людини злочинця. Саме виявлення злочинних проявів на ранніх етапах з подальшим недопущенням їх розвитку є одним з головних глобальних завдань індивідуальної профілактики.

О.М. Бандурка наголошує на тому, що індивідуальна профілактика проявляється у низці виховних дій, які проводяться уповноваженими органами заради формування певного імунітету в особи стосовно певної злочинної спокуси [1, с. 116].

Індивідуальну профілактику можна визначити через певні етапи її проведення. Такими етапами є: виявлення осіб, стосовно яких потрібно вчинювати профілактичні дії, прогнозування антигромадської поведінки зазначених осіб, напрацювання

заходів щодо профілактики, реалізація та контроль за результатами втілення профілактичних дій [2, с. 86–87].

Також індивідуальну профілактику можна визначити як певну систему з декількома рівнями взаємодії різних елементів суспільства, метою діяльності якої виступає загальна боротьба зі злочинністю [10, с. 213–214].

Якщо підсумувати наведені визначення та проаналізувати ще достатню кількість наукових підходів до визначення терміна «індивідуальна профілактика», яку ми тут не наводимо через певну обмеженість такої форми наукового дослідження, як наукова стаття, то узагальнено, на наш погляд, найбільш удалим визначенням індивідуальної профілактики є її розгляд як організованої, конкретизованої діяльності уповноважених осіб, яка відрізняється високим рівнем педагогічності та високою долею виховного впливу на свідомість суб'єкта, стосовно якого профілактичні дії є необхідними, з метою блокування у зазначеного суб'єкта злочинних поглядів та поступове формування належної правосвідомості, яка характеризується зразковим правовим сумлінням [9].

Важливо, що будь-які дії, спрямовані на індивідуальну профілактику злочинності, мають ґрунтуватися на певних принципах, головні з котрих є такими:

- індивідуально-профілактичні дії мають відрізнятися своєчасністю, адже у разі запізнення з виявленням особи, схильної до злочинних проявів, ризик скоєння злочину з боку такої особи різко підвищується, а сама суть індивідуальної профілактики як дії, спрямованої на попередження скоєння злочину, не буде дотримана;

- будь-які індивідуально-профілактичні дії мають відрізнятися циклічністю, тобто вплив на свідомість суб'єкта має або зменшуватися, або збільшуватися залежно від того, наскільки успішно на нього діє профілактика (подібне є цілком виправданим, адже індивідуальна профілактика не може здійснюватися стихійно та безсистемно; вона має бути тактично обґрунтованою) [7, с. 132];

- дії з індивідуальної профілактики мають бути реальними, тобто їх втілення в життя має бути об'єктивно можливим, а не лише теоретичним;

- індивідуально-профілактичні дії мають бути побудовані на нормах чинного законодавства із дотриманням прав та інтересів особи [4].

Перелічені принципи, на яких має ґрунтуватися індивідуальна профілактика, є загальнотеоретичними. Іншими словами, профілактика будь-яких видів злочинів має базуватися на їх основі. Не є винятком і корупційна злочинність. Коли ми говоримо про індивідуальну профілактику особи, стосовно якої є обґрунтована підозра щодо можливого вчинення нею корупційного злочину, ми мусимо пам'ятати, що така профілактика має бути системною, своєчасною, реальною та законною, адже недотримання будь-якого з наведених принципів виключає досягнення загальної мети профілактичних дій у вигляді попередження скоєння злочину. Так, наприклад, якщо профілактичні дії не своєчасні, суб'єкт уже теоретично може скоїти злочин і для нього профілактика не є актуальною, а актуальним уже є розслідування його діяння; якщо профілактичні дії не законні, то відбувається викривлення засад демократії в нашій країні, де кожна особа вправі розраховувати на дотримання її прав, інтересів та основоположних свобод.

Загалом прийнято виокремлювати чотири види індивідуальної профілактики злочинності:

- рання профілактика (сутність цього виду індивідуально-профілактичних дій полягає в тому, що на ранніх етапах встановлюється негативний вплив, що чиниться на особу, виявляються джерела формування незаконної поведінки. Головна задача в цій ситуації – дати зрозуміти суб'єкту, стосовно якого проводиться профілактика, що його оточення формує з нього злочинця та подальший контакт з такими оточуючими може призвести до настання негативних наслідків у вигляді вчинення злочинного діяння);

– конкретна профілактика особи (у цьому разі ми маємо справу з особою, поведінка якої вже реально свідчить про розвиток у неї антисуспільних поглядів та міркувань; тут найголовніше – спробувати стримати особу від подальшого розвитку злочинних поглядів та наставити на правильний шлях);

– профілактика стосовно осіб, які все ж таки вчинили злочинне діяння (за такого виду профілактичної діяльності маємо дві кардинально різні ситуації: у разі першої особа отримує реальний строк засудження і її виправленням займається установа, яка виконує покарання; у разі другої – особа не отримала кримінального покарання і їй роз'яснюється необхідність повернення на законослухняний шлях, аби не потрапити за ґрати наступного разу);

– профілактичні дії, спрямовані на запобігання повторного скоєння злочину (такий вид індивідуальної профілактики стосується осіб, які відбули покарання за злочинне діяння, тут найголовніше – допомогти такій особі повернутися до нормального життя із переосмисленням світосприйняттям) [9].

У контексті корупційної злочинності найбільш важким видом індивідуальної профілактики видається рання профілактика. Загалом рання профілактика більш характерна для неповнолітніх осіб, поведінка яких дає змогу дійти висновку щодо їх можливої подальшої криміналізації. Коли ми говоримо про корупційні злочини, то зазвичай суб'єктом таких злочинів постає повнолітня людини, яка до того ж тривалий час іде до займання певної посади. Діяти в такому разі за тією схемою, яка найчастіше використовується для ранньої профілактики, важко, адже у профілактичних діях стосовно неповнолітніх осіб доволі часто вплив на них відбувається, наприклад, через батьків, тобто із залученням третіх осіб.

Утім, зазначене не свідчить про те, що для корупційних злочинів неможлива рання індивідуальна профілактика. Можна побачити із зазначеного вище, що для ранньої профілактики важливо захистити

особу від негативного впливу оточення, пояснити можливі ризики та зробити правильні настанови. На наш погляд, такі дії цілком реальні у профілактиці корупційних злочинів. Головне – вчасно встановити вплив на особу, яка обіймає посаду із підвищеним ризиком вчинення корупційного злочину. У разі встановлення зазначеного впливу з особою, на яку поширюється такий вплив, треба встановити контакт та роз'яснити необхідність діяльності лише в рамках закону, аби не страждати від можливих наслідків у вигляді настання кримінальної відповідальності. У разі послідовного та своєчасного антикорупційного впливу на таку особу є велика ймовірність формування в неї належного антизлочинного мислення.

Важливо, що на етапі ранньої профілактики корупційної злочинності особі, стосовно якої ведеться така профілактика, може знадобитися допомога уповноважених правоохоронних органів. Непоодинокі випадки, коли вищестояще керівництво вимагає від людини вчинення корупційної дії на благо так би мовити всієї організації. У такому разі особа, в якій профілактичні дії сформували гостру нетерпимість до подібних дій, має співпрацювати з відповідними органами кримінальної юстиції (як, наприклад, НАБУ чи Антикорупційна спеціалізована прокуратура), які можуть у процесі професійного виконання власних обов'язків розкрити цілу корупційну мережу.

Залучення суто антикорупційних органів кримінальної юстиції є цілком логічним, адже природно, що будь-яка профілактична діяльність є суб'єктною. До її виконання залучають суб'єктів зі спеціальними ресурсами та можливостями [3, с. 151].

Важливим питанням у контексті індивідуальної профілактики злочинності, в тому числі й корупційної, постає момент із методами, завдяки яким реалізуються індивідуально-профілактичні дії. Очевидно, що індивідуальна профілактика – це довготривалий та поступовий процес, який пов'язаний із застосуванням всього інструментарію методів задля належного впливу на особу.

Кримінологічна теорія виокремлює такі методи індивідуальної профілактики злочинності: 1) метод переконання; 2) метод допомоги; 3) метод санкції (примусу) [9].

Метод переконання передбачає роз'яснення особі, стосовно якої необхідна профілактика, щодо неприпустимості злочинних поглядів на життя та сприяє формуванню позитивного світосприйняття. Зазначений метод вкрай актуальний під час ранньої профілактики, коли особа ще перебуває на певному розділенні: або йти злочинним шляхом, або утриматися від зазначеного шляху та йти доброчесною дорогою. Зазначений метод зазвичай реалізовується через проведення бесід та певних семінарів. У контексті корупційної злочинності зазначений метод індивідуальної профілактики є, напевно, одним із найбільш дієвих, адже сприяє початковому формуванню адекватної, професійної та добропорядної правосвідомості. До масиву форм, у яких може реалізовуватися зазначений метод, входять також кругли столи, видання наукових статей щодо неприпустимості вчинення корупційних дій та інша науково-дослідницька робота, видання локальних нормативно-правових актів, які передбачають певну правову етику для службовців певної галузі тощо. Так, наприклад, у рамках Державної митної служби України успішно функціонує Наказ зазначеного органу «Про затвердження положення про профілактику правопорушень, пов'язаних зі здійсненням службової діяльності працівниками митної служби України», який регламентує певні моменти щодо недопустимості вчинення корупційних злочинів або правопорушень представниками митної служби [8].

Метод переконання характеризується використанням різноманітних засобів психологічного впливу на підсвідомість особи. Головна задача – домогтися довіри з боку особи, стосовно якої здійснюється профілактика. За наявності довірительних стосунків особі буде значно простіше відкритися та поділитися всім, що її турбує, що своєю чергою буде сприяти дієвій допо-

мозі та правильній настанові з боку особи чи органу, уповноваженого на проведення індивідуально-профілактичних дій.

Варто пам'ятати, що корупційні злочини вчинюються в специфічній обстановці, значно відмінній від скоєння більшості інших видів злочинів. Спочатку особа, яка ніколи не вдавалася до корупційних дій, значно хвилюється та сумнівається стосовно того, чи брати хабар, чи ні. Така особа перебуває на перепутті. Зазвичай корупційні пропозиції мають місце там, де вже є корупційне середовище, яке завдає планомірного тиску на нового члена свого середовища. Якщо своєчасно не допомогти такому суб'єкту, корупційне середовище проведе своє переконання та змусить вчинювати дії за прийнятим шаблоном. Як би це пафосно не звучало, але відбувається справжня боротьба за особистість. Ми або отримаємо ще одного корупціонера зі спотвореним усвідомленням життя в суспільстві, або завдяки вчасній індивідуальній профілактиці через метод переконання зможемо відстояти чесного громадянина та важливий елемент осередку громадянського суспільства.

Не менш важливим видається й метод надання допомоги. Зазначений метод відрізняється високою долею ефективності. Метод допомоги передбачає для особи, стосовно якої проводиться профілактика, поліпшення певних умов, за яких вона виконує свої професійні обов'язки. Йдеться про допомогу у працевлаштуванні, встановленні корисних контактів і т.д. У специфічних умовах корупційної злочинності цей метод найчастіше проявляється у допомозі, пов'язаній із безпосереднім робочим місцем. Якщо особа потрапила у корупційне середовище, заявила про це та не бажає розділяти загальні цілі та інтереси такого середовища, уповноважені на профілактику органи мають зробити все, аби перевести таку особу на іншу посаду чи на інше робоче місце, намагаючись не втратити у престижності роботи для особи, яка проявила активну позицію стосовно небажання стати членом корупційних схем. Допомога у праце-

влаштуванні можлива й для осіб, які відбули покарання за корупційний злочин.

Треба пам'ятати, що важливе завдання держави – допомогти особі, яка відбула покарання, повернутися до звичайного життя. Коли йдеться про особу, яка відбувала покарання за корупційний злочин, зазвичай відновити її на колишній посаді неможливо, адже судимість позначається на професійних можливостях такої особи. Втім, конче необхідно допомогти такій особі знайти роботу, аби не допустити можливого рецидиву. За статистикою люди, що хоч раз були за ґратами, обов'язково туди повертаються ще, як мінімум, на один раз у 39%.

Сучасні умови життя диктують свої правила. Нині важко говорити про можливість влаштування особи, що відбула покарання в місцях позбавлення волі, на роботу, адже таких можливостей у державі загалом вкрай мало. Можливим варіантом видається залучення певних фондів чи меценатів.

Що ж до методу примусу, то, напевно, зазначений метод є найбільш поширеним та популярним в українських реаліях. Зазначений метод є класичним батоном порівняно із вище відзначеними двома, які більш схожі на пряничні. Подібному є цілком логічне обґрунтування. На жаль, природа людини відрізняється тим, що їй куди більш доступно до розуміння, коли щось робиться в покарання, боязкість якого формує необхідну свідомість більш ефективно, аніж усі теоретичні обіцянки. Метод примусу конкретизується залежно від тієї галузі права, під яку підпадає діяння особи.

До головних заходів, що входять до методу примусу, належать:

- штраф (покликаний реалізувати матеріальне покарання стосовно особи, а також виступити запобіжним бар'єром для подальшої злочинної поведінки);
- застосування обмежень щодо обіймання певних посад для осіб, що були засуджені за певне злочинне діяння (у тому числі корупційну злочинність);
- адміністративний нагляд, затримання чи арешт.

Є необхідність відзначити, що в контексті корупційних злочинів метод примусу є малодієвим. Це пояснюється тим, що особа, яку викрили у корупційному злочині та відносно якої застосували, наприклад, накладення штрафу, найчастіше не змінює загального сприйняття своїх дій. Вона лише доходить до думки, що наступного разу треба бути більш обережною.

Із усього переліченого вище можна зробити висновок, що загальні кримінологічні методи індивідуальної профілактики щодо корупційних злочинів не завжди є дієвими чи актуальними, що пояснюється специфікою корупційного діяння як такого. Очевидно лише те, що примус малоефективний у профілактиці корупційної злочинності, адже коли в особі вже сформувалося корупційне мислення, то жодна дія у вигляді санкції стосовно неї не призведе до бажаного результату. Корупційну злочинність можна перемогти лише початковим формуванням антикорупційної свідомості в громадян, для чого доволі дієвими можуть бути такі методи індивідуальної профілактики, як метод переконання та допомоги.

Не менш важливо й те, що індивідуальна профілактика, як кримінологічний засіб попередження злочинності, наразі має свій прояв лише в теоретичних наукових працях, доктринах чи локальних нормативних актах. Не погано було б закріпити такий кримінологічний засіб запобігання злочинності на загальнонаціональному рівні та видати спеціалізований закон, на що доречно вказує в своїх роботах Н.В. Лесько [6].

Отже, підбиваючи підсумок всього дослідження, варто зазначити, що індивідуальна профілактика злочинності, в тому числі корупційної, є складним видом діяльності, адже така діяльність завжди пов'язана із конкретною людиною та з усіма їй властивими особливостями. Виходячи з цього, домогтися реального результату від індивідуально-профілактичних дій можливо за умови планомірного та системного використання всіх можливих засобів та

методів профілактичної діяльності. Також варто пам'ятати, що в кожному окремому випадку результат може кардинально відрізнятись, адже вкрай багато чинників впливають на формування такого результату, головним з яких є ступінь криміналізації суб'єкта, стосовно якого

вчинюються дії з профілактики. Втім, незважаючи на зазначене, індивідуальна профілактика корупційної злочинності є дієвим механізмом із запобігання поширення такого виду злочинності, який необхідно використовувати в державній антикорупційній політиці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бандурка О.М. Профілактика злочинності. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 115–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vprc_2014_1_14.
2. Бурлаков В.Н. Криминогенная личность и индивидуальное предупреждение преступлений: проблемы моделирования. Санкт-Петербург : Санкт-Петербургская академия МВД России, 1998 г.
3. Голіна В.В. Кримінологічна профілактика злочинності: поняття, специфіка, структура, об'єкт запобіжного впливу. *Проблеми законності*. 2015. Вип. 130. С. 145–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2015_130_19.
4. Криминология : учебник / Под общ. ред. А.И. Долговой. Москва : НОРМА-ИНФРА-М, 1999. 368 с.
5. Криминологія : підручник / за заг. ред. Л.С. Сміяна, Ю.В. Нікітіна. МОН України. Київ, 2010. 495 с.
6. Лесько Н.В. Проблеми правового регулювання профілактики правопорушень в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 807. С. 231–235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_807_42.
7. Литвинов О.М. Тактика запобігання злочинам. *Право і Безпека*. 2011. № 1. С. 131–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_1_29.
8. Про затвердження положення про профілактику правопорушень, пов'язаних зі здійсненням службової діяльності працівниками митної служби України : Наказ Державної митної служби України від 24.05.2004 року № 380 / Державна митна служба України. Зареєстровано у Мін'юсті від 13.07.2004 року за No 875/9474.
9. Профілактика злочинів : підручник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Джужі. Київ : Атіка, 2011. 720 с.
10. Цимбал П.В., Кимлик Н.В., Ляшенко М.М. Попередження корупційних злочинів. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2012. № 4. С. 211–216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnudpsu_2012_4_32.

REFERENCES:

1. Bandurka O.M. (2014) Profilaktyka zlochynnosti [Crime prevention]. Visnyk Pivdennoho rehionalnoho tsentru Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy. 2014. No. 1. P. 115–124. [in Ukrainian]
2. Burlakov V.N. (1998) Kriminogennaya lichnost' i individual'noe preduprezhdenie prestuplenij: problemy modelirovaniya [Criminogenic Personality and Individual Crime Prevention: Modeling Problems]. Sankt-Peterburg : Sankt-Peterburgskaya akademiya MVD Rossii. [in Russian]
3. Holina V.V. (2015) Kryminolohichna profilaktyka zlochynnosti: poniattia, spetsyfika, struktura, ob'ekt zapobizhnoho vplyvu [Criminological prevention of crime: concept, specificity, structure, object of preventive influence]. Problemy zakonnosti. Vyp. 130. P. 145–154. [in Ukrainian]
4. Kriminologiya [Criminology] (1998), uchebnik / Pod obshch. red. A.I. Dolgovej. Moskva : NORMA-INFRA-M. 368 s. [in Russian]

5. Kryminolohiia [Criminology] (2010), pidruchnyk / za zah. red. L.S. Smiiana, Yu.V. Nikitina. MON Ukrainy. Kyiv. 495 s. [in Ukrainian]
6. Lesko N.V. (2014) Problemy pravovoho rehuliuвання profilaktyky pravoporushen v Ukraini [Problems of legal regulation of crime prevention in Ukraine]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Yurydychni nauky. No. 807. P. 231–235. [in Ukrainian]
7. Lytvynov O.M. (2011) Taktyka zapobihannia zlochynam [Crime prevention tactics]. Pravo i Bezpeka. No. 1. P. 131–135. [in Ukrainian]
8. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro profilaktyku pravoporushen, poviazanykh iz zdiisnenniam sluzhbovoi diialnosti pratsivnykamy mytnoi sluzhby Ukrainy [On the approval of the Regulation on the prevention of offenses related to the performance of official activities by employees of the customs service of Ukraine], Nakaz Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy No. 380 (2004) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0875-04#Text>
9. Profilaktyka zlochyniv [Prevention of crimes] (2011), pidruchnyk / O.M. Dzhuzha, V.V. Vasylevych, O.F. Hida ta in.; za zah. red. d-ra yuryd. nauk, prof. O.M. Dzhuzhi. Kyiv : Atika. 720 s. [in Ukrainian]
10. Tsymbal P.V., Kymlyk N.V., Liashenko M.M. (2012) Poperedzhennia koruptsiinykh zlochyniv [Prevention of corruption crimes]. Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy (ekonomika, pravo). No. 4. P. 211–216. [in Ukrainian]